

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011, ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.3059.2011.1

Číslo: 58/2014

Právní věta: Předkládá-li představenstvo akciové společnosti valné hromadě návrh na rozdělení zisku v souladu s § 192 odst. 1 obch. zák., je povinno jej odůvodnit. Vytvoří-li akciová společnost zisk, může valná hromada rozhodnout o tom, že zisk nebude rozdělen a bude (po povinném přidělu do rezervního fondu podle § 217 obch. zák. a případně dalších, v souladu se zákonem a stanovami vytvořených, fondů) ponechán společnosti a použit pro její podnikání, avšak pouze z důležitých důvodů a při respektování zákazu zneužití většiny hlasů (§ 56a odst. 1 obch. zák.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.02.2014

Spisová značka: 29 Cdo 3059/2011

Číslo rozhodnutí: 58

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Akciová společnost

Předpisy: § 178 odst. 1 obch. zák.

§ 180 odst. 1 obch. zák.

§ 192 odst. 1 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ostravě usnesením ze dne 27. 1. 2010 vyslovil neplatnost usnesení číslo 11, přijatého valnou hromadou společnosti A. M. (dále jen „společnost“), konanou dne 18. 6. 2009, kterým bylo schváleno rozdělení zisku pod bodem 5 programu valné hromady (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

Soud prvního stupně dospěl k závěru, podle něhož je napadené usnesení valné hromady v rozporu se zákonem (§ 192 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, i stanovami /článkem 34/, neboť návrh představenstva na rozdělení zisku nebyl odůvodněn a akcionářům tak nebyly známy důvody, pro které je navrhováno zisk nerozdělit a ponechat – po povinném přidělu do rezervního fondu – společnosti. Tyto důvody pak nebyly akcionářům (v rozporu s požadavkem § 180 odst. 1 obch. zák.) sděleny ani k jejich dotazům; obecná odpověď, podle níž „představenstvo neví, jaká situace bude dnes a zítra, a proto chce ponechat peníze nerozdělené“, požadavkům kladeným ustanovením § 180 odst. 1 obch. zák. nevyhovuje.

Usnesením ze dne 8. 3. 2011 V r c h n í s o u d v Olomouci k odvolání společnosti usnesení soudu

prvního stupně ve výroku I. změnil tak, že návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti zamítl (první výrok), a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý a třetí výrok).

Odvolací soud přitom vyšel z toho, že:

- 1) Navrhovatelé jsou menšinovými akcionáři společnosti.
- 2) Valná hromada společnosti konaná dne 18. 6. 2009 schválila návrh představenstva na rozdělení zisku ve výši 4 919 327 673,26 Kč tak, že zisk vytvořený v účetním období od 1. 4. 2008 do 31. 12. 2008 bude po provedení odvodu do rezervního fondu (ve výši 245 966 383,66 Kč) převeden (ve výši 4 673 361 289,60 Kč) do nerozděleného zisku minulých let.
- 3) Rozhodnutí bylo přijato 83,35 % hlasů, proti hlasovali akcionáři s 16,58 % hlasů.
- 4) Obdobné rozhodnutí o rozdělení zisku přijala valná hromada společnosti i v letech 2005, 2006 a 2007.
- 5) K dotazům, proč zisk není rozdělen mezi akcionáře, představenstvo na valné hromadě sdělilo, že „management neví, jaká bude situace dnes a zítra“, a proto „požaduje nechat peníze nerozdělené“, a dále že „krize je natolik vážná, že se jedná o bezprecedentní situaci. Některé společnosti ve světě, které byly považovány za vlajkové lodě průmyslu a společnosti s vysokým hodnocením, jsou ve vážných problémech. Od 30. let minulého století taková situace nenastala.“
- 6) Podle článku 34 stanov společnosti rozdělení zisku společnosti schvaluje valná hromada na návrh představenstva po přezkoumání tohoto návrhu dozorčí radou (odstavec první). Zisk dosažený v obchodním roce se po odvedech daní a splnění dalších povinností obdobné povahy, na dotaci rezervnímu fondu a dalším účelovým fondům a na další účely schválené valnou hromadou, použije k rozdělení na dividendy a tantiémy (odstavec druhý). Tím není vyloučeno, aby valná hromada rozhodla, že část zisku se použije na zvýšení základního kapitálu společnosti (odstavec třetí).
- 7) Valná hromada společnosti konaná dne 11. 6. 2010 rozhodla o přechodu všech akcií emitovaných společností, které nejsou ve vlastnictví hlavního akcionáře, na hlavního akcionáře. Navrhovatelé v důsledku uvedeného rozhodnutí ztratili postavení akcionářů společnosti.

Na takto ustaveném základě a po částečném zopakování dokazování odvolací soud – dovozuje, že navrhovatelé zastoupení JUDr. Z. mají právní zájem na vyslovení neplatnosti napadeného usnesení valné hromady (neboť tvrdí, že jim v jeho důsledku vznikla škoda) a tedy jim i nadále svědčí věcná legitimace v projednávané věci – posuzoval důvodnost podaného návrhu.

Přítakávaje soudu prvního stupně v závěru, podle něhož majoritní akcionář při přijímání usnesení valné hromady o rozdělení zisku nezneužil většiny hlasů (§ 56a obch. zák.) a označené usnesení není ani v rozporu s ustanovením § 178 obch. zák., zdůraznil (odkazuje na usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. [IV. ÚS 720/2001](#)), že „postavení akcionáře v akciové společnosti je charakterizováno zejména vahou hlasů, jimiž disponuje, a nelze tedy žádat na majoritních akcionářích, aby se přizpůsobovali vůli minoritních akcionářů více, než jim zákon přikazuje“.

Na rozdíl od soudu prvního stupně pak odvolací soud uzavřel, že důvodem neplatnosti napadeného usnesení valné hromady není ani absence odůvodnění návrhu na rozdělení (resp. nerozdělení) zisku společnosti. Ze žádného ustanovení zákona totiž nevyplývá povinnost představenstva návrh na rozdělení či nerozdělení zisku odůvodnit. Napadené usnesení valné hromady pak neshledal ani rozporným s článkem 34 stanov společnosti.

Odvolací soud – oproti soudu prvního stupně – neshledal ani porušení práva akcionářů (navrhovatelů a/ a f/) požadovat vysvětlení záležitostí týkajících se valné hromady podle § 180 odst. 1 obch. zák. neboť na všechny otázky těchto navrhovatelů vztahující se k otázce rozdělení zisku bylo na valné hromadě reagováno; rozsah, v jakém se má akcionářům vysvětlení dostat, z právního předpisu nevyplývá.

Odvolací soud proto usnesení soudu prvního stupně změnil a návrh navrhovatelů zamítl. Ve vztahu k navrhovatelům c), e), h) a i) tak učinil pro nedostatek aktivní věcné legitimity z důvodu absence právního zájmu na požadovaném určení neplatnosti usnesení valné hromady a ve vztahu k navrhovatelům a), b), d), f) a g) pro nedůvodnost návrhu.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podali navrhovatelé a) a d) dovolání, namítající, že spočívá na nesprávném právním posouzení (a uplatňující tak dovolací důvod vymezený v § 241a odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu), a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a přiznal jim právo na náhradu nákladů řízení.

Dovolatelé namítají, že dlouhodobé nevyplácení dividend lze považovat za příklad „opresivního“, tedy minoritu utlačujícího chování vedení společnosti a většinového akcionáře (jedná se o obvyklou techniku vyhladovění - freeze-out - menšinových akcionářů s cílem, aby tito byli nuceni prodat své akcie pod cenou velkému akcionáři). V případě společností, jejichž akcie nejsou likvidní, pak menšinový akcionář nemá možnost realizovat ani tzv. „home-made“ dividendu tím, že prodá část akcií (a uchová si „zvýšenou hodnotu ostatních“).

Citující ze zahraniční judikatury i literatury, dovolatelé dovozují, že většinový akcionář v projednávané věci zneužil své hlasovací právo k újmě menšiny. Většinový akcionář nemohl rozumně předpokládat, že menšinová akcionáři vstoupili do společnosti s očekáváním, že neobdrží nikdy žádné dividendy.

V této souvislosti dovolatelé zdůrazňují, že společnost volné peněžní prostředky v řádech desítek miliard korun, nakumulované v důsledku nerozdělování zisku, poskytovala formou půjček hlavnímu akcionáři a dalším společnostem v rámci skupiny, v důsledku čehož byl fakticky poskytnut podíl na zisku hlavnímu akcionáři (a dalším společnostem ze skupiny). Takové jednání, činěné na úkor menšinových akcionářů, představuje zneužití většiny, stejně jako projev nerovného zacházení s akcionáři společnosti.

Dovolatelé nesouhlasí ani s názorem odvolacího soudu, podle něhož představenstvo není povinno návrh na (ne)rozdělení zisku odůvodnit. Jakkoliv tato povinnost ne plyne z výslovného znění § 192 odst. 1 obch. zák., lze ji dovodit z dalších ustanovení obchodního zákoníku, zejména § 178 odst. 1 obch. zák. Z označených ustanovení, jakož i stanov společnosti podle dovolatelů vyplývá, že zisk sice není třeba vždy rozdělit na dividendy, avšak v případě, kdy k rozdělení na dividendy nedojde, musí být uveden jasný a konkrétní účel využití tohoto zisku. Přidělení do nerozděleného zisku takovým účelem není.

Konečně dovolatelé považují závěry odvolacího soudu, podle nichž „rozsah, v jakém se má akcionářům vysvětlení dostat, nevyplývá z právního předpisu“, za rozporné s ustanovením § 180 odst. 1 obch. zák., jakož i judikaturou Nejvyššího soudu (odkazující např. na důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. [29 Cdo 3704/2009](#), jež je veřejnosti dostupné - stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu dále citovaná - na webových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz).

Společnost snáší argumenty na podporu napadeného usnesení, zdůrazňujíc zejména, že soud není oprávněn určit svým rozhodnutím, zda a v jakém rozsahu by měla akciová společnost vyplácet zisk, a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Podle ustanovení § 178 odst. 1 obch. zák. má akcionář právo na podíl na zisku společnosti (dividendu), který valná hromada podle hospodářského výsledku schválila k rozdělení. Nevyplyvá-li z ustanovení stanov týkajících se prioritních akcií něco jiného, určuje se tento podíl poměrem jmenovité hodnoty jeho akcií k jmenovité hodnotě akcií všech akcionářů. Společnost nesmí vyplácet zálohy na podíly na zisku.

Podle ustanovení § 192 odst. 1, věty první, téhož zákona představenstvo zabezpečuje obchodní vedení včetně řádného vedení účetnictví společnosti a předkládá valné hromadě ke schválení řádnou, mimořádnou a konsolidovanou, popřípadě i mezitímní účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty v souladu se stanovami společnosti.

1) K povinnosti představenstva odůvodnit návrh na (ne)rozdělení zisku.

Jakkoliv to zákon neurčuje výslovně, lze z právní úpravy práva akcionáře na podíl na zisku (srov. dále), jakož i z ustanovení § 198 obch. zák. dovodit, že představenstvo je povinno návrh na rozdělení zisku, předkládaný valné hromadě, odůvodnit. Má-li se totiž dozorčí rada k návrhu na rozdělení zisku kvalifikovaně vyjádřit, musí představenstvo uvést důvody, o které navrhované (ne)rozdělení zisku opírá. Stejně tak, mají-li akcionáři o (ne)rozdělení zisku kvalifikovaně rozhodnout, musí jim být sděleny důvody předkládaného návrhu.

Právo na vysvětlení důvodů, pro které je navrhováno zisk (ne)rozdělit, neplynou-li z návrhu představenstva a jeho odůvodnění, akcionářům dává i ustanovení § 180 odst. 1 obch. zák. Z § 180 odst. 4, věty první, obch. zák. pak plyne, že informace obsažená ve vysvětlení musí být určitá a musí poskytovat dostatečný obraz o skutečnosti; názor odvolacího soudu, podle něhož „rozsah, v jakém se má akcionářům vysvětlení dostat, z právního předpisu nevyplyvá“, tudíž není správný.

Absence relevantního odůvodnění návrhu představenstva na rozdělení zisku, jakož i porušení práva akcionářů na vysvětlení navrhovaného (ne)rozdělení zisku podle § 180 odst. 1 a 4 obch. zák., představují porušení zákona, jež může – podle okolností případu – vyústit ve vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady (k důsledkům porušení práva na vysvětlení srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. [29 Cdo 3009/2007](#), uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2009, pod číslem 169, jakož i judikaturu tam citovanou).

2) K důvodům, pro které lze zisk nerozdělit a ponechat jej společnosti.

Výkladem ustanovení § 178 odst. 1 obch. zák. se Nejvyšší soud zabýval již v usnesení ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. [29 Cdo 1326/2009](#), publikovaném pod číslem 13/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 13/2011“), v němž (mimo jiné) uzavřel, že právo podílet se na zisku společnosti je jedním ze základních práv akcionáře, přičemž předpokladem vzniku nároku akcionáře na vyplacení podílu na zisku je nejen vytvoření zisku společností, ale taktéž rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku. Obchodní zákoník předpokládá, že představenstvo akciové společnosti zpracuje návrh na rozdělení zisku (§ 192 odst. 1 obch. zák.), jenž se společně s vyjádřením dozorčí rady (§ 198 obch. zák.) předkládá valné hromadě k rozhodnutí o rozdělení zisku (§ 187 odst. 1 písm. f/ obch. zák.). Valná hromada sice může rozhodnout tak, že zisk nebude mezi akcionáře (ani jiné osoby – § 178 odst. 3 a 4 obch. zák.) rozdělen a bude, po povinném přidělu do rezervního fondu podle § 217 obch. zák. (a případně dalších, v souladu se zákonem a stanovami vytvořených fondů), ponechán společnosti a použit pro její podnikání, avšak smí tak učinit pouze z důležitých důvodů a při respektování zákazu formulovaného v ustanovení § 56a obch. zák.

V usnesení ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. [29 Odo 984/2005](#), uveřejněném pod číslem 30/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 30/2008“), pak Nejvyšší soud vysvětlil, že soud při rozhodování o neplatnosti usnesení valné hromady zpravidla neposuzuje, zda opatření, o kterém rozhodla valná hromada, je věcně důvodné, zda odpovídá zájmu společnosti, resp. je v širším smyslu materiálně opodstatněné. Napadené usnesení může zpravidla posoudit nanejvýš z hlediska, zda se

jeho obsah či okolnosti přijetí nepříčí zákonu či stanovám. Jen výjimečně, stanoví-li tak zákon nebo vyplývá-li to z něj, je soud povolán přezkoumat, zda je usnesení valné hromady věcně důvodné či zda je v zájmu společnosti či akcionářů. V těchto případech zákon významně posiluje ochranu (minoritních) akcionářů, a proto je zásadně omezuje na vážné zásahy do práv akcionářů.

V posledně označeném rozhodnutí pak Nejvyšší soud při výkladu § 204a obch. zák. uzavřel, že jedním z takových případů je usnesení o vyloučení přednostního práva akcionářů na úpis nových akcií při zvyšování základního kapitálu společnosti. Proto soud musí při posuzování splnění podmínek vyloučení přednostního práva zkoumat, nakolik je vyloučení přednostního práva způsobitelné tvrzený důležitý zájem společnosti naplnit a nakolik je pro naplnění tohoto zájmu nezbytné, resp. nakolik bude tento zájem ohrožen, nebude-li navrhované opatření schváleno. K uvedeným dvěma předpokladům (existence důležitého zájmu společnosti a nezbytnost zásahu do práva akcionářů, aby tento zájem mohl být naplněn) ještě přistupuje třetí podmínka, totiž aby míra důležitosti identifikovaného důležitého zájmu společnosti nebyla zjevně nepřiměřená významu práva, do něhož má navrhované opatření zasáhnout, a intenzitě tohoto zásahu.

Plyne-li z právní úpravy práva akcionáře na podíl na zisku (§ 155 odst. 1 § 178, § 192 odst. 1 obch. zák.), že k rozhodnutí o nerozdělení zisku a jeho ponechání na účtu nerozděleného zisku může dojít pouze z důležitých důvodů (které musí být, jak vysvětleno výše, konkrétně popsány v odůvodnění návrhu představenstva na rozdělení zisku) a při respektování zákazu formulovaného v ustanovení § 56a obch. zák. (srov. R 13/2011), musí soud v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o (ne)rozdělení zisku (§ 183 a 131 obch. zák.) taktéž zkoumat (v mezích uplatněných důvodů neplatnosti – srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2001, sp. zn. [29 Odo 71/2001](#)), zda byl dán důležitý důvod, pro který je na místě zisk mezi akcionáře nerozdělit a ponechat jej společnosti (R 30/2008). Přitom posuzuje, zda konkrétní důvod či důvody, pro které nebyl zisk mezi akcionáře rozdělen, jsou (s ohledem na všechny relevantní skutečnosti a z pohledu ex ante) způsobitelné (jak co důležitosti, tak i z hlediska proporcionality) vyloučit jedno ze základních práv akcionářů, totiž právo podílet se na zisku.

Závěr, podle něhož zde takové důvody nebyly (a usnesení valné hromady je tak v rozporu s právní úpravou práva akcionářů na podíl na zisku), nevylučuje případnou aplikaci ustanovení § 183 odst. 1 a § 131 odst. 3 obch. zák.

Pro úplnost pak Nejvyšší soud poznamenává, že jakkoliv právní úprava neumožňuje soudu nařídít, jakým způsobem (či v jakém rozsahu) má valná hromada akciové společnosti rozdělit zisk, případný zásah do práva akcionáře na podíl na zisku (usnesením valné hromady přijatým v rozporu s právními předpisy či stanovami společnosti) může (za podmínek upravených ustanovením § 131 odst. 4 obch. zák.) založit jak právo dotčených akcionářů na náhradu tím způsobené škody, tak i nárok na přiměřené zadostiučinění.

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není z důvodů výše popsaných správné, resp. je, nezabýval-li se posouzením důvodů, jež měly vést k napadenému usnesení valné hromady, neúplné, Nejvyšší soud je ve vztahu mezi dovolateli a společností podle § 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).